

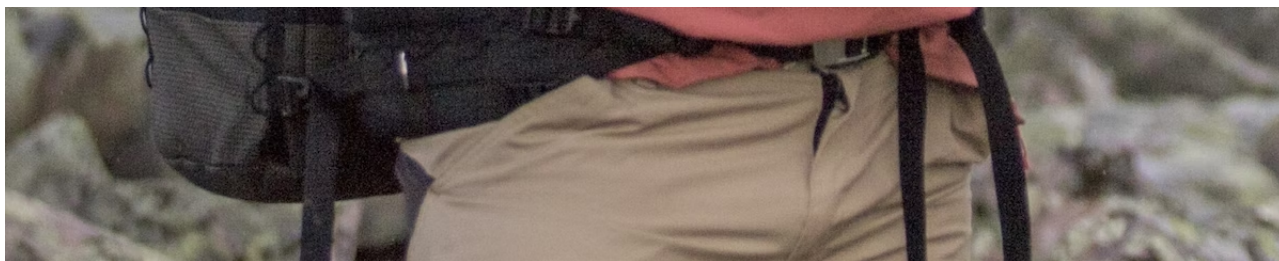
Harvest.

BOK

Stiens historie

En reise til fots.

DATO: 16.09.2018 / TEKST: TORBJØRNEKELUND / ESTIMERT LESETID: 12 MIN

Dette er et bearbeidet utdrag fra Torbjørn Ekelunds nye bok «Stiens historie. En reise til fots»

*

En gang var vi nomader. Vi vandret, vi var aldri lenge på samme sted. Verden lå åpen og uoppdaget, det fantes ingen grenser. Vi kunne gå i en hvilken som helst retning, følge viltet, utforske nytt land.

I dag er vi bofaste. Vi lever våre liv sittende. Kjører bil til butikken. Flyr når vi skal reise langt. Vi får pizzaen levert på døra og kjøper automatiserte gressklippere, roboter som gjør jobben for oss mens vi sitter i solstolene våre og tenker på viktigere ting enn å klippe gress.

Reisen har mistet sitt opprinnelige formål. Den er ikke lenger nødvendig for livsopprettholdelse, den har blitt et middel til atspredelse og rekreasjon. Vi setter oss på flyet i en verdensdel og går ut av flyet i en annen. Slik tilbakelegger vi enorme avstander, men det koster oss ingenting og vi har ingen kunnskap om stiene og landskapene som ligger bak skylaget, mange tusen meter under oss. Mye er forandret og noe har gått tapt når innsjekkingen på flyplassen er den mest energikrevende etappen på en reise som tar oss fra en side av jordkloden til en annen.

En gang var evnen til å lese et landskap livsnødvendig. I dag trenger vi ingen kunnskap om navigasjon og orientering for å finne veien dit vi skal. Veien stakes ut av smarttelefonens GPS, og mens vi går stirrer vi ned i en lysende skjerm, ikke opp og fram, mot det stedet vi er på vei og stien vi går på.

Stedsans har blitt en evne vi kan klare oss uten. Det samme har følelsen for avstand.

Stien var den første ferdselsåre og måten den beveger seg gjennom landskapet på, forteller noe helt grunnleggende om de menneskene som i sin tid sørget for at den oppsto. Stiens trasé er aldri tilfeldig. Den er ikke den korteste veien mellom to punkter, men den enkleste. Et resultat av menneskets iboende tilbøyelighet til å velge minste motstands vei, fordi energiøkonomisering har vært viktig for overlevelse.

Budbringeren gikk til fots på stier og langs kjerreveier. Tiden det tok å gå stien var underordnet kreftene det krevde. Når han omsider kom frem kunne budskapet for lengst være utdatert, kanskje direkte usant. «Her har alle det bra», kunne det stå i brevet en europeisk utvandrer til Amerika mottok fra sine slektninger hjemme, men i løpet av månedene som hadde gått siden brevet ble postlagt kunne flere av slektningene, selv brevskriveren, være døde av sult, tuberkulose, skarlagensfeber eller i barselseng. Dette var premisset for all reising. Det tok tid. Krigen kunne være over når budbringeren nådde frem med nyheten om at den hadde brutt ut.

Stiens historie er også historien om en verden som er i ferd med å forsvinne. Stiene ble til veier, føttene ble til vogner og hestekjerrerr, jorda ble til asfalt og betong, vognene og hestekjerrerne ble erstattet av biler og tungtransport, veier måtte utbedres, myrer dreneres, fjell sprenges og lynchheier planeres med pukk og grus.

En gang ble reisens varighet bestemt av stien. I dag kan landskapene omformes og tilpasses. Fjell kan sprenges, våtmarker kan dreneres, elver kan legges i rør. Vi har eliminert rommet som reisens viktigste premissleverandør. Tiden, derimot, betyr alt.

Stiene gikk i ett med landskapet, de ødela ingenting. Det gjorde veiene. De endret alt. Ikke bare omformet de det

opprinnelige landskapet, de utgjorde også hindre for den migrasjonen som ligger nedfelt i brunbjørnen, reinsdyret, laksen, ulven, nesten alle levende skapninger, årstidsvandring, næringsvandring, den evige forflytningen fra et sted til et annet og tilbake igjen. Dyrenes migrasjonsruter ble brutt opp av store veianlegg som de ikke klarte å passere. Fuglenes trekruter ble forstyrret av flyvende metallmonstre som plutselig dominerte luftrommet. Fiskens årlige vandringsruter i elvene ble avskåret av demninger og broanlegg. Arter mistet sine habitater og døde ut.

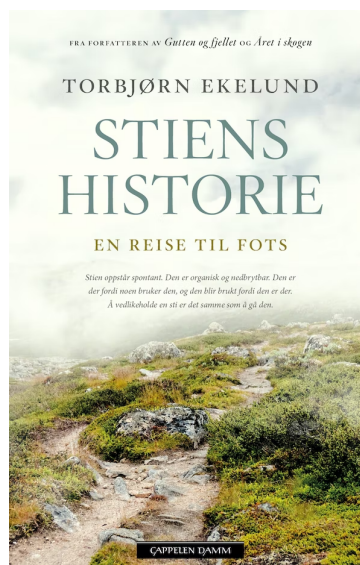

Søstrene mine og jeg på den lille stien bak hytta, antakelig i påsken 1977.

Da jeg var barn var stiene en rød tråd i livet mitt. Å gå var en naturlig del av tilværelsen, det fantes ingen andre muligheter. Stiene var overalt.

Normaltilstanden var å være i bevegelse.

Jeg ble voksen, og jeg begynte å jobbe på kontor. Stiene forsvant ut av livet mitt, og det samme gjorde bevegelsen. Skilt fortalte

meg hvor jeg skulle gå. Asfalt [Kjøp boka her.](#)

sørget for at alle skritt ble like.

Gatelys fordrev mørket. Gjerder og fortauskanter ledet meg i riktig retning.

Jeg oppdaget ingenting lenger. Jeg behøvde ikke å se meg rundt for å finne ut hvor jeg var og hvor jeg skulle. Jeg trengte ikke å stole på min egen dømmekraft og ta mine egne retningsvalg. Et liv i bevegelse var forvandlet til et liv i stillstand. Jeg kjørte bil overalt, og hvis jeg skulle et sted, men ikke hadde tilgang på bil, da tenkte jeg at det var like greit å bli hjemme.

En dag skjedde noe som skulle forandre livet mitt til det verre og til det bedre. Jeg intervjuet en forfatter. Vi satt på et kontor i Oslo sentrum, tvers overfor hverandre rundt et stort, hvitt bord. Forfatteren fortalte om boka han hadde skrevet. Jeg forsøkte å lytte til det han sa, men plutselig var det som om hodet mitt ikke fungerte lenger, som om alt kortsluttet der inne. Jeg stirret på forfatteren. Jeg så at munnen hans beveget seg, men jeg forsto ikke lenger hva han sa. Det siste jeg husker, er at jeg tenkte: Hva skjer med meg nå?

Da jeg våknet lå jeg i en ambulanse. En mann snakket til meg. Ansiktet hans svevde over meg, stort og utydelig. Jeg la merke til at han hadde en rød jakke med gule refleksbånd. Kan du høre meg, sa mannen, kan du høre meg? Jeg forsøkte å svare, men jeg klarte det ikke. Det var som å ligge på havbunnen. Jeg ville svømme opp til mannen med den røde jakka, men det var så langt opp dit og jeg hadde ingen krefter. Jeg åpnet munnen for å si noe. Så ble alt svart igjen. Noen timer senere våknet jeg opp på sykehuset. Jeg lå i en seng som ble trillet hit og dit. Sykepleiere og leger kom og gikk. De fortalte meg ting jeg ikke forsto, som om de snakket et språk jeg ikke kjente. De undersøkte hodet mitt. MR. CT. Røntgen av hele kroppen. De fant ingenting. Alt var normalt, men noe dramatisk hadde likevel skjedd.

Jeg ble plassert på et rom, og jeg ble langsomt meg selv

igjen. Språket kom tilbake, hukommelsen kom tilbake. Jeg lå på rommet i tre dager før en lege kom inn og fortalte meg at jeg hadde fått epilepsi. Det er en del ting som nå vil forandre seg i livet ditt, sa legen, og en av dem er at du ikke lenger kan kjøre bil.

Den siste dagen på sykehuset ble jeg liggende og tenke på dette. Jeg hadde mistet førerkortet som jeg hadde hatt i nesten 30 år. Det første jeg tenkte var at det ville få store praktiske konsekvenser. Jeg har hørt at mennesker som får sykdommer som fører til at de mister førerkortet, opplever det at de ikke lenger kan kjøre bil som en større belastning enn selve sykdommen. Hvordan ville det påvirke meg? Ville livet mitt bli et annet? Ville jeg savne vår gamle Volvo?

Da jeg ble utskrevet fra sykehuset, parkerte jeg bilen for godt. Det som så skjedde forundret meg da, og det forundrer meg fortsatt. Jeg hadde fått en ny identitet, og det tok meg bare noen dager å venne meg til den. Jeg var ikke lenger en som kjørte bil; jeg var en som gikk til fots. Det var ikke frustrerende, slik jeg fryktet, men befriende. Jeg endret vanene mine og jeg savnet ingenting. Tempoet sank, pulsen sank og verden åpenbarte seg for meg på en måte den ikke hadde gjort siden jeg var barn.

Overalt hvor jeg skulle gikk jeg, og det var sånn stiene kom tilbake i livet mitt. Var stien bred og tørr gikk det raskt. Var den bratt og våt gikk det sakte. Tiden jeg brukte ble betydningsløs. Rommet ble igjen reisens viktigste faktor. Det var en åpenbaring og en lettelse. Plutselig så jeg stier overalt, ferdselsårer som jeg ikke visste eksisterte. Smale stier over grønne plener, dyretråkk gjennom skoger, snarveier gjennom hekker, inn og ut av hager, over jorder og parkeringsplasser, til og med i mitt eget hus oppdaget jeg mitt eget, innarbeidede bevegelsesmønster.

Jeg prøvde ut nye måter å gå på. Jeg gikk fort og jeg gikk sakte. Jeg gikk med tung og med lett ryggsekk. Med store støvler og med lette joggesko.

I sommerferien gikk jeg barbeint, gjennom hele juli hadde jeg knapt sko på føttene. Når høsten kom gikk jeg til jobben med øynene lukket. Det var et pussig innfall, og menneskene jeg møtte må ha trodd at jeg var gal, men det var jeg ikke. Jeg ville bare undersøke hvordan det føltes. Når jeg ikke lenger kunne se, ble all oppmerksomhet rettet mot kroppens bevegelser. Jeg kjente hvordan føttene arbeidet. Tynggeoverføringen fra det ene beinet til det andre. Hvordan den ene foten landet på hælen, rullet framover over tåballene, hvordan tærne sparket fra i samme øyeblikk som den andre foten landet på hælen, perfekt koordinert. Armene skapte momentum, de beveget seg i motsatt retning av beina, den venstre armen framover, det høyre beinet bakover, i et komplekst samspill som gjorde at kroppen holdt balansen og samtidig beveget seg framover. Jeg kjente hvordan lårmusklene og leggmusklene skjøv kroppen videre og hvordan små muskler jeg ikke visste eksisterte støttet kroppen og bidro til den gjenvant balansen hver gang det trengtes. Menneskefoten består av 26 knokler som arbeider i et uhyre komplekst samspill. Jeg hadde aldri tenkt på dem før, men nå følte jeg at jeg kunne kjenne bevegelsene til hver eneste en. Ryggsøylen var rett, hodet oppreist, blikket vendt framover, selv om øynene var lukket.

Jeg gikk som en søvngjenger på vei til jobb. Jeg hørte lyder som jeg aldri tidligere hadde langt merke til. Fly på vei til og fra Gardermoen. Biler som startet og stoppet. Jeg hørte tikkingen fra trafikklysene når fotgjengerne fikk grønt lys. Nyansene i fuglenes sang, fjerne sirener fra en ambulanse. Bussen som stoppet og sukket når dørene gikk opp. Jeg hørte det tørre høstløvet som raslet i morgenvinden. Barn på vei til skolen, høylytte samtaler, subbene skritt. Et menneske kostet trappa foran huset sitt. En postmann puttet aviser i postkasser. Han løftet lokkene og smalt dem igjen, som om han hadde et sterkt sinne i seg som han måtte få utløp for. Jeg hørte suset fra byen, lyder jeg ikke kunne skille fra hverandre, summen av tusen ulike gjøremål,

hvorav ingen hadde å gjøre med å gå langs et fortau med øynene lukket.

Jeg gikk og jeg gikk, og for hver meter jeg tilbakela fikk jeg lyst til å gå lenger. Jeg leste om berømte langdistansestier. John Muir Trail i USA. Laugavegur på Island. Kungsleden i Sverige. The Great Divide Trail i Canada. The South West Coast Path i England. Der Goldsteig i Tyskland. Te Araroa på New Zealand.

Om kveldene bredte jeg kartene ut over bordet og betraktet dem under kjøkkenlampens gule lys. Stiene buktet seg som elver på kartet, opp på fjellene, langs vannenes ujevne bredder, på høydedrag, rundt myrer og over vide sletter. Kanskje kom jeg aldri til å gå disse stiene. De var så lange. Episke distanser ment for tøffere mennesker enn meg. Det tok måneder å gå dem fra begynnelse til slutt. De forutsatte at man hadde god økonomi og mulighet til å ta permisjon fra jobben. Eller at man var så ung at man ennå ikke hadde ansvar for noen andre enn seg selv.

Men det fantes andre måter å gjøre det på, for stier ligner hverandre. De styres av den samme iboende logikk, uavhengig av om de er korte eller lange, storslagne eller unnselige, om de ligger i Kina eller India, på den russiske taigaen eller i Oslos nærmeste skog. Jeg kunne gå på små stier, gamle, gjengrodde og nye, tilrettelagte, noen jeg kjente og noen jeg aldri hadde gått. Jeg kunne lese bøker om stier, dykke ned i det som fantes av litteratur. Jeg ville lære mer om hvordan stiene oppsto og hvorfor, om det nomadiske mennesket, om migrasjon og bevegelse, orientering, stedsans og om hvorfor vi ikke lenger går.

Jeg gikk og skrev, gikk og skrev, og jo mer jeg gikk, og jo mer jeg skrev, desto tydeligere sto det for meg at historien om stien ikke kunne fortelles uten at jeg også fortalte historien om det gående mennesket og om landskapet rundt. Stien og landskapet er uløselig knyttet til hverandre. Slik er det også med mennesket. Vi forstår oss selv i relasjon til det

landskapet vi er født inn i. Mer enn noe annet utgjør det rammene for våre liv. Når vi går gjennom et landskap, gjør vi noe som føles grunnleggende meningsfylt. Vi beveger oss slik vi er ment å bevege oss. Tempoet gjør at vi kan se oss rundt, ta inn verden, se hvordan den langsomt endrer seg, høre lyder, kjenne lukter, vind, sol og regn i ansiktet og grunnen under føttene våre, som forandrer seg mens vi går. Stiene er fortellinger om mennesker som har gått til fots. De har en begynnelse, en midte og en slutt. De peker framover mot reisens mål, men de peker også bakover mot alle som har gått dem før oss, og mot dem som satte de første spor. Stienes historie er historien om oss. Myriader av fortellinger om arbeid og livsoppretholdelse, utforskertrang og migrasjon, en vev, spunnet rundt jorda som tråden i et garnnøste.

Dette er historien om noen av dem.